

TALABALARNING RAQAMLI TEXNOLOGIYA VA O'ZINI-O'ZI BOSHQARISH ORQALI NUTQ KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH

Kambarova Dilnoza Musakulovna

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Ingliz tili 3 fakulteti, Ingliz tili amaliy fanlar

3 kafedra o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7103296>

ARTICLE INFO

Received: 16th September 2022

Accepted: 18th September 2022

Online: 22nd September 2022

KEY WORDS

nutq, muloqot, talabalar, raqamli texnologiyalar, kompyuter, ta'lim, texnika.

ABSTRACT

Muloqot ko'nikmalari va uni tadqiq qilishning ahamiyati muhimligi butun dunyoda tan olingan. O'z-o'zini o'rganish muloqot qobiliyatlarini yaxshilashning shunday variantlaridan biridir. Ushbu tadqiqotning maqsadi taqamli texnologiya va talabalarning muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishda o'zini-o'zi boshqarish va uning ba'zi vositalarining ahamiyatini muhokama qilishdir. Hozirgi vaqtda o'z-o'zini o'rganish faqat qaysi faoliyat va ko'nikmalar haqida gapiriladi va o'zini-o'zi boshqarish qayerda va qanday kengaytirish va rivojlantirish mumkinligi haqida gapiriladi.

Muloqot va nutq qobiliyatlari hamma joyda talab qilinadi. Ish beruvchilar muloqotni har bir bitiruvchiga ega bo'lishi kerak bo'lgan asosiy qobiliyatlardan biri sifatida belgilaydilar va muloqot qilish qobiliyati ishga joylashish va ishni muvaffaqiyatli bajarish uchun qimmatli ekanligini ta'kidlaydilar. Ish joyida zarur bo'lgan muloqot qobiliyatlari asosiy og'zaki va yozma ko'nikmalarni, shuningdek, ish guruhlar va jamoalarda turli xil ma'lumotlarga ega bo'lgan odamlar bilan muloqot qilish qobiliyatini va muammolarni hal qilish va nizolarni boshqarishni o'z ichiga oladi. Texnik kollejlarda muloqot qobiliyatlarining muhimligini tan oldilar. Bir nechta kollejlarda o'quvchilar va sanoat o'rtasidagi tafovutni bartaraf etish uchun choralar ko'rdi. Shu munosabat bilan ko'plab tadqiqotlar olib borildi. Doimiy yangilangan va innovatsion tadqiqotlar doimo zarurdir. O'qitishning

maqsadi - minimal investitsiyalar bilan maksimal natija beradigan mos uslubga ega bo'lish. Ta'limni takomillashtirish bo'yicha tadqiqotlar uzluksiz jarayondir. Bu jarayonda ko'plab innovatsion usullar joriy etilmoqda. O'z-o'zini o'rganish ana shunday usullardan biridir. O'z-o'zidan ta'lim o'zining afzalliklari tufayli akademiklarning har bir sohasida mashhurlikka erishmoqda. Ushbu eng mashhur imtiyozlardan ba'zilari quyidagilardir: o'z tezligida, joyida va vaqtida o'z-o'zidan o'rganish.

Kommunikativ tilni o'rgatish muloqotni talab qiluvchi real hayotiy vaziyatlarga asoslanadi. Ushbu rejimda talabalar bir-birlari bilan maqsadli tilda muloqot qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Hozirgi vaqtda muloqot ko'nikmalari bir necha usulda qo'llanilsada, innovatsion usullar har doim talabalarning o'zgaruvchan ehtiyojlarini qondirish uchun zarurdir. Haqiqiy hayotiy vaziyatlarga asoslangan haqiqiy

materiallardan foydalanish kontekstli materiallar bilan tanishishni ta'minlaydi. Bu o'quvchilarga tilni to'g'ri o'rganish imkonini beradi. Shunday qilib, tilda vujudga kelishi mumkin bo'lgan xatolarni minimallashtiriladi.

Raqamli texnologiyalar va o'zi-o'zi boshqarib o'rganish uchun nutq rivojlantirishning turli usullari mavjud.

O'qish. O'rganish yoki qiziqish mavzusi bo'yicha kitoblar va maqolalarni o'qing. O'quvchini o'qishga rag'batlantirish yangi tushunchalarni tushunishning yuqori samarali usuli hisoblanadi. O'z-o'zini o'rganish uchun kutubxonaga birgalikda sayohat qiling. Misol uchun, talabalarga hazil o'qish so'raladi, bu erda ba'zi jumlar yoki so'zlar olib tashlanadi. Talabalar ovoz chiqarib o'qiyotganda so'zlarni yoki jumalarni almashtirishlari kerak. Xuddi shu narsani yozish qobiliyatiga ham qo'llash mumkin.

O'quv videolarini tomosha qilish. O'quvchilarni kontseptsiyaga faol jalb qilish uchun o'quv videolarini tomosha qiling. Odamlarga yangi ko'nikmalarni o'rgatish uchun mo'ljallangan ko'plab o'quv videolari yoki o'quvchilar maktabda o'rgangan narsalarni to'ldirishga qaratilgan ta'lim shoulari mavjud. O'quvchi boshqa tilni o'rganishga harakat qilyaptimi yoki ilmiy tajribani qanday o'tkazishni o'ylayaptimi, ular audio va vizual treningdan katta foyda olishlari mumkin.

Videofilmlarni tomosha qilgandan so'ng, talabalar sharh yozishlari va sinfda muhokama qilishlari mumkin. Masalan, mahsulotni tavsiflash namoyishini tomosha qilish orqali mahsulotni qanday tasvirlash va namoyish qilishni o'rganish mumkin. Ushbu faoliyat nutq va yozish ko'nikmalariga qo'llanilishi mumkin.

Videoyozuv. O'z-o'zini baholash uchun PPTlar, soxta intervyular va boshqalarni videoga olish - Talabalarga baholash parametrlari bilan baholash varaqalari berilishi kerak. Baholash varaqlari quyidagi parametrlarni o'z ichiga olishi mumkin: Lug'at (so'zlar soni), o'qish (tezlik / tushunish), yozish (aniqlik / moslik), tinglash (eslatma / tushunish), tana tili, ishonch, qaror qabul qilish, boshqalar bilan ishlash, jamoa hissa, munosabat (qabul/do'stona) va hokazo. Tadqiqotchi B.Tech uchun baholash varaqlaridan foydalangan. uchinchi kurs talabalari rolli o'yinlarni, PPTlarni, intervyu ko'nikmalarini, guruh muhokamalarini va boshqalarni baholash uchun ajoyib ishlaydi. O'z-o'zini baholashdan tashqari, o'quvchilar faoliyatini taqqoslash va yaxshilash uchun tengdoshlarni baholash ham amalga oshirilishi mumkin.

Mobil telefonlar yordamida til o'rganish. Uyda o'qish usullari haqida gap ketganda, ta'lim o'yinlari bolalar va ota-onalarning sevimli mashg'ulotidir. Telefonigiz orqali matematika, ingliz tili va boshqa turli kurslarni o'rganishga yordam beradigan ko'plab ilovalar mavjud. Yoki telefonni qo'ying va strategiya va mantiqni targ'ib qiluvchi stol o'yinlari va karta o'yinlarini oling. O'quvchini o'rganishni zavq bilan bog'lashga undash. Talabalar allaqachon mobil telefonlardan turli maqsadlarda foydalanmoqda. Uni til o'yinlariga ham kengaytirish mumkin.

Kompyuter yordamida til o'rganish. Kompyuter yordamida til o'rganish ko'pincha biroz tor ma'noda tilni o'rgatish va o'rganishga yondashuv sifatida qabul qilinadi, bunda kompyuter o'rganiladigan materialni taqdim etish, mustahkamlash va baholash uchun yordam sifatida, odatda muhim interaktiv elementni o'z ichiga

oladi. Til o'rganish uchun kompyuterlardan an'anaviy foydalanishdan tashqari, kompyuter yordamida til o'rganish o'z-o'zini baholash, mashq qilish, grammatik o'yinlar orqali grammatikani qayta ko'rib chiqish uchun ham foydalidir. Dastlab, kompyuter yordamida til o'rganish bir nechta asosiy mexanik "burg'ulash va o'ldirish" dasturiy ta'minot dasturlari uchun ishlatilgan. Kompyuter yordamida til o'rganish o'z ichiga onlayn bloglar, ilovalardan foydalanish, virtual o'quv muhiti, kompyuter-vosita aloqasi va boshqalarni qamrab oldi. Ilovalardan foydalanish bir nechta ilmiy maqsadlarda keng tarqalgan amaliyotdir. Masalan, "Ingliz tili grammatikasini o'rganing" – bu ingliz tili grammatikasining aniqligini oshirishga yordam berish uchun mo'ljallangan eng yaxshi interaktiv grammatika amaliyoti ilovasi. Ilova ingliz tili grammatikasini mashq qilish va mustahkamlashga yordam beradigan 1000 dan ortiq savollarni taklif etadi".

Ijtimoiy dasturiy ta'minotni o'quv dizayniga integratsiyalashuvi o'quvchilarga o'z ta'lim va martaba rejalashtirish ustidan egalik qilish va nazorat qilish hissini berish uchun sifat jihatidan farq qilishi mumkin. Biroq, universitetlar va kollejlarda odatda konservativ, o'rnatilgan kurslarni boshqarish tizimlari va virtual o'quv muhitlariga tayanadi, ular global ta'lim tarmoqlarida, hamkorlikda va ijtimoiy tarmoqlarda ishtirok etish imkonini beruvchi ijtimoiy media imkoniyatlaridan to'liq foydalanmaydi. So'nggi paytlarda shaxsiy ta'lim muhiti umrbod ta'lim, norasmiy ta'lim va mustaqil ta'lim kabi muhim ta'lim natijalarini birlashtirishga xizmat qiluvchi bir qator Web 2.0 vositalarini qabul qilish bilan bog'liq tushuncha sifatida paydo bo'ldi. O'quv

jarayonini yanada qulayroq va ayniqsa, o'z-o'zidan o'rganishni ta'minlaydigan so'nggi tegishli vositalar haqida yangilangan ma'lumotlarga ega bo'lish kerak. Ijtimoiy dasturiy vositalar yordamida amalga oshiriladigan o'quv tajribalari faol, jarayonga asoslangan, o'quvchilarning qiziqishlari bilan bog'langan va boshqariladi va shuning uchun o'z-o'zini tartibga soluvchi, mustaqil ta'lim olish imkoniyatiga ega. Talabalar hech qanday tashqi to'siqlarga majburlanmaydilar, shuning uchun ular ijtimoiy dasturiy vositalardan foydalanishda mustaqillikni his qiladilar. Talabalar boshqa ijtimoiy faoliyat kabi mustaqil ravishda ishlaydilar. Uyda o'qish paytida kollejdagi o'rganilgan ko'nikmalarni mustahkamlash uchun amaliy savollar bilan ishlang. O'yinlar, mukofotlar va qiyinchiliklarni o'z ichiga olgan holda amaliy savollar bilan ishlashda o'quvchining e'tiborini jalb qilishga yordam bering. Bu ularga materialni yangicha ko'rishga yordam beradi va sinfda o'rganilgan narsalarni mustahkamlaydi. Ijtimoiy veb-saytlar orqali talabalar samimiy muloqot qilishlari mumkin. Talabalar kamroq konservativ, ko'proq interaktiv va shuning uchun talabalarga erkin fikr bildirish imkoniyatini beradi - bu ham xatolarni kamaytiradi.

Ko'pgina talabalar o'zlarining sinfga asoslangan ta'limini to'ldirish uchun uyda o'qishadi. Biroq, o'z-o'zini o'rganish yangi mahoratni o'zlashtirish yoki mutlaqo yangi tushunchani - til yoki asbobni o'rganish uchun ham ishlatilishi mumkin. O'z-o'zini o'rganish orqali olishingiz mumkin bo'lgan imtiyozlar cheksizdir va to'liq sizning maqsadingiz va o'quvchingizning maqsadlari bilan belgilanadi. O'z-o'zini o'rganishning afzalliklari juda ko'p. Texnika kollejlarda dars beradigan

o'qituvchilar ushbu maqolada keltirilgan va yana bir qancha afzalliklardan foydalanishlari mumkin. To'g'ridan-to'g'ri nazoratsiz yoki sinfda qatnashmasdan o'qishni o'z ichiga olgan mustaqil ta'lim o'rganishning qimmatli usuli bo'lib, ota-onalar va talabalar orasida tez mashhurlik kasb etmoqda. Rasmiy ta'limni uyda o'qish

bilan to'ldirish orqali talabalar baholar, moddiy tushunish va ishonchning keskin yaxshilanishini ko'rishlari mumkin. Sinflarda o'rganishdan tashqari, o'z-o'zini o'rganish boshqa yo'llar bilan qayta ko'rib chiqish, ishonchni qozonish va ish faoliyatini yaxshilash uchun zarurdir.

References:

1. Pratibha, M. (2017). Promoting self-learning in developing communication skills of technical students. *IRA International Journal of Education and Multidisciplinary Studies*, 6(1), 1-8.
2. Warnock, J. N., & Mohammadi-Aragh, M. J. (2016). Case study: use of problem-based learning to develop students' technical and professional skills. *European Journal of Engineering Education*, 41(2), 142-153.
3. Solidjonov, D. Z. (2021). The impact of social media on education: advantage and disadvantage. *Экономика и социум*, (3-1), 284-288.
4. Thu, N. (2020). Communication skills and reflection practice in smart english teaching and learning environment: a case study. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (IJET)*, 15(17), 221-237.
5. Solidjonov, D. (1990). Types of reading and writing skills on teaching. *Signal Processing*, 4, 543-564.